

Сайдарга –үүнэргэ төрөпнүттэрбит төһүү үлэлэрин үтүө түмүгэ.

Кэрэ айылҕатынан, үлэһит дьонунан, ырыаҕа ылламмыт, хоһоонго холбоммут Тамалакаан нэһилиэгэр , ыаллыы Харбалаахтан тардыылаах Өлүөскэ уол уонна Муоһааны эбэ бүччүм алааһыгар күн сириҥ көрбүт Даайыска кыыс, 1953 сыллаахха сүрэхтэринэн сөбүлэһэн, харахтарынан хайҕаһан ыал буолбуттара. Хайалара да тулаайах анаардаах , аччык , кырыымчык олох диэн тугун , сэрии аас-туор кэмнэрин бэйэлэрин эттэринэн-хааннарынан чахчы билбит, амсайбыт эдэр дьон бииргэ буолбуттара.

Аҕабыт Өлөксөй, Николаевтар диэн ыалтан икки оҕо буолан төрөөбүттэриттэн , балта кыратыгар суох буолбут. Онтон ийэлээх, аҕата кини түөртээбэр эрэ сылынан быысыһан күн сириттэн бараннар, төгүрүк тулаайах оҕону Бүлүүгэ олорор аймаҕа киһи ылан ииппит эбит. Ийэбит алта бииргэ төрөөбүттэриттэн, биэһэ уол уонна соботоох кыыс буолан, сэрии ыар кэмнэригэр ийэлэрэ оҕолоноору кыайан быһамакка суох буолтун кэннэ, эрдэ кыраларыгар тулаайах хаалбыттар. Аҕаларын, ол саҕана түөрт уончалаах киһини , элбэх иитимнүүлээх , оҕолорун соботоһун атахтарыгар туруора сатыыр кыһалҕалаах диэн, хойутуу 1943 сыллаахха аармыйаҕа ынырыллан, Японияны утары сэрииттэн 1947 сыллаахха биирдэ дойдутугар кэлбитигэр оболоро бары үөрэнэр кыахтара суох буолан үөрэхтэриттэн уурайан көрсүбүттэрэ.

Сэрии ыар содулуттан , ас-танас кырыымчыгыттан, саастыылаахтарыҥ кытта тэннэ ситэ үөрэммэтэх хом санааларын, биһигини, оҕолорун , аска-танаска ыал оҕотуттан итэбэһэ суох , дьон тэнинэн үөрэхтээн , үлэһит гына иитэн-такайан таһаартаабыттарынан толуйбут, сырдыкка, ырааска талаһан , ыра санаа онгостубуттарыҥ ситиспиттэрэ диэтэххэ , улахан омнуолааһын буолбата буолуо.

Дьоммут биһигини , бэйэлэрэ кыахтара тийэринэн , сүөһү ас тутан, ийэбит дьааһыла-детсадка ньээнкэннэн, аҕабыт-электрик-монтер үлэтигэр үлэлээн, киһи гынан , иитэн таһаартара, үлэһит онорбуттара. Аҕабыт биһигини элбэхтик ааҕарбытыгар ордук кыһаллара, ол саҕана почтаннан суруттаран ылбыт “Большая советская энциклопедия” толору хомуурунньуга , атын да улуу суруйааччылар хас да томнаах айымньылары муньуллубут баай библиотекалаах этибит. Бу кинигэлэри оскуолаҕа да, үрдүк үөрэххэ да , кэлин үлэһит да буолан баран , үгүстүк түһаммыпыт. Аҕабыт ордук научнай фантастиканан үлүһүйэрэ, аахпытыттан биһиэхэ олус интириэһинэйдик , киһи истэ эрэ олоруох курдук , умсугутуулаахтык кэпсиир буолан, оҕо сылдыан биһиги НЛО, сулустар эрэ интириэстээх буола сылдыбыт кэмнэрдээхпит.

Ийэбит буоллаҕына , дьиэтин-уотун олус ыраастык , чэбэрдик тутан, биһиги кэлэрбитигэр куруук сылаас , минньигэс астаах тоһуйар буолара. Аны оҕо эрдэбиттэн, кыһалҕаттан истэнэ үөрэммит буолан , биһиги куруук ыраас, ичигэс танастаах буоларбыт. Уруок аахтар режиммытын кытаанахтык тутуһуннаран, тэтэрээппит, кинигэбит ырааһын , бүтүнүн куруук көрөрө, ордук буочарбытыгар болжомтотун уураара. Бу барыта биһигини эппиэтинэстээх буоларга, үөрэхпитигэр кыһалларга эбээһинэстиирэ. Гена уонна Еля Ороһу оскуолатын “Похвальная грамота” диэн оччолорго элбэх кыһиэхэ тиксибэт грамотатынан бүтэрбиттэрэ ийэбит үлэтин түмүгэ.

Урут ыал үксэ элбэх буолан, эһэлэрин-эбэлэрин, таайдарын-санаастарын кытта олус иллээхтик , бииргэ суулаһан, бэйэ-бэйэлэригэр көмөлөсүһэн, көрсүһэн олороллоро. Ол оҕону аһыныгас, эйбэс, төгүрүччү көмүскэллээх буоларыгар көмө-тирэх буолара мэлдьэбэ суох. Биһиги эмиэ, бэйэбитин өйдүүр буолуохпуттан, эһэлээх, таайдаах этибит. Сайын аайы , эһэбит биһиэхэ сөптөөх, кыра, чэпчэки гына онортообут туттар сэптээх оттуу барарбытын туохтааҕар да ордоробут уонна олус кэтэһэрбит. Бу санаатахха, эһэбит биһигини сылаппат, салыннарбат курдук үлэлэтэр буолан , кыһыны быһа сайынныбытын ахтыһан , уустаан-ураннаан кэпсэл онгостон, кыра балтыларбытын умсугутарбыт үгүс буолара.

Убайбыт, Геннадий Алексеевич спортка ситиһиилэрин бастакы олуктарын дьоммут уурбуттара диэхпитин сөп, ол курдук тенниһи интэриэһиргиирин таба көрөн , сөптөөх тэрилин булан, сылай биир хоһу теннистиир хос онорон, бииргэ үөрэнэр оҕолорунуун, соробор биһиги эмиэ тиксэн, үөрэ-көтө оонньоон да биэрэрбит. Онтон сиэттэрэн Гена оскуола оҕолорун истэригэр оройуон чемпиона кытта буолан

турбута. Кэлин спорт биир сындылџаннаах көрүнэр –сүүрүүгэ үгүс ситиһиилэрдээх, бу сыллар тухары элбэх биллэр-көстөр , улуус, республика, аан дойду таһымнаах киэн туттар спортсменнарын иитэн-үөрэтэн таһаартаабыта. Ол курдук бастын спортсменнара Сардана Трофимова, Любомир Николаев, Диана Тартакынова, Алена Узнаева уо.д.а.

Оџо ыраас, чэбэр буолуута , кэрэни- кэрэхсии, сыаналыы үөрэнэрэ, отой кыра эрдэбиттэн чопчуланар, саџаланар. Биһиги ийэбит эдэригэр олус ырааһынан , сонуну-сананы ылына охсон, бэйэтигэр сөптөөхтүк туһанара, кини дьиэтин муостатын уларыта сылдьан,дээрэкээнник кырааскалыырыттан биһиэхэ, кыргыттарыгар ол саџанааџы муодаџа сөп түбэһиннэрэн , арааһы тигэн таньыннартыырыттан да көстөрө.

Онтон аџабыт биһигини, оччотооџу олох сайдыытын кытта тэннэ кэриэтэ хааман , дэриэбинэџэ биир бастакынан хамсыыр, өннөөх киноаппарат, сулустары көрөр телескоп, хостон- хоско кэпсэтэр телефон курдуктары суруттаран , соџурууттан аџалтаран, бэйэтэ да сороџор аџалан үөрдэрэ,интэриэһиргэтэрэ үгүс этэ.

Уопсайынан, дьоммут биһиэхэ кыахтарын иһинэн сөптөөх иитиини биэрэн,оџо эрдэхпитинэ ачаалаппакка да, көмүскэспэккэ да, кытаанах соџустук тутан,бары дьиэбитигэр тус-туһунан эбээһинэстээх, бэйэ-бэйэбитигэр көмөлөсүһэр , көрсүһэр-истиһэр, үөрэхпитин сүрүн үлэбит курдук ылынан туран кыһалларбыт курдук тэрийэ уонна ситиһиннэрэ сатыыллара.

Дьоммут такайыыларынан бары үөрэџи ылынан,учуутал идэтин талан, оскуолаџа, оџону иитиигэ таһаарыылаахтык, бэриниилээхтик үлэлээн-хамсаан, билигин Геннадий Алексеевич - Саха өрөспүүбүлэкэтин спордун маастара, физической культураџа уонна спортка туйгуна, Саха өрөспуубулүкэтин үтүөлээх тренера, Российской Федерация үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ уонна Елена Алексеевна - Саха өрөспүүбүлэкэтин уорэџириитин туйгуна, бочуоттаах сынньаланна олороллор, онтон Лидия Алексеевна – Российской Федерация үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ , Саха өрөспүүбүлэкэтин уорэџириитин туйгуна, СӨ бэрэсидиэнин гранын хаһаайката, Дария Алексеевна- Саха өрөспүүбүлэкэтин уорэџириитин туйгуна, бу күннэ ситиһиилээхтик учууталлыы, оџону иитиигэ бэйэлэрин кылааттарын киллэрсэ, баай уопуттарын тарџата, үлэ-олох үөһүгэр сылдьаллар.

Биһиги аймахха учуутал, иитээччи идэтин талбыт, биһигини утумнааччылар, салбааччы эдэрдэрбит-бэйэбит оҕолорбут элбэхтэр. Ол курдук Геннадий Алексеевич үс оҕотуттан улахан кыыһа- Алена Геннадиевна Үөһээ Бүлүүтээби “Тускул” оҕону сайыннарар киин эбии үөрэхтээһинин педагога буолар. Елена Алексеевна кыргытгара иккиэн учуутал үөрэбин бүтэрбиттэрэ, ол курдук Дария Владимировна-үөрэх министерствотын специалиһа, кыра кыыс –Елена Владимировна оҕолорун керен олорор.

Түмүккэ этиэххэ сөп, саха сиэринэн, аҕам саастаах дьонго амарах сыһыаны тутуһуу: бөбө туруктаах буолар туһугар чэгиэн олобу өрө тутуу, билиини, үйэлээби , улуу дьон суруйууларыттан сомсон ылыы, кэмигэр таба көрөн , оҕо сайдарыгар-үүнэригэр инники олобун суолун ыйан-кэрдэн, тобулан биэри-үтүө түмүктэрдээх буолар эбит.

СуруйдаҮөһээ Бүлүүтээби 4 нүөмэрдээх орто оскуола алын кылааһын учуутала, Российской Федерация үөрэхтээһинин бочуоттаах улэһитэ , Саха өрөспүүбүлэктин үөрэҕириитин туйгуна, СӨ бэрэсидиэнин гранын хаһаайката Васильева Лидия Алексеевна.